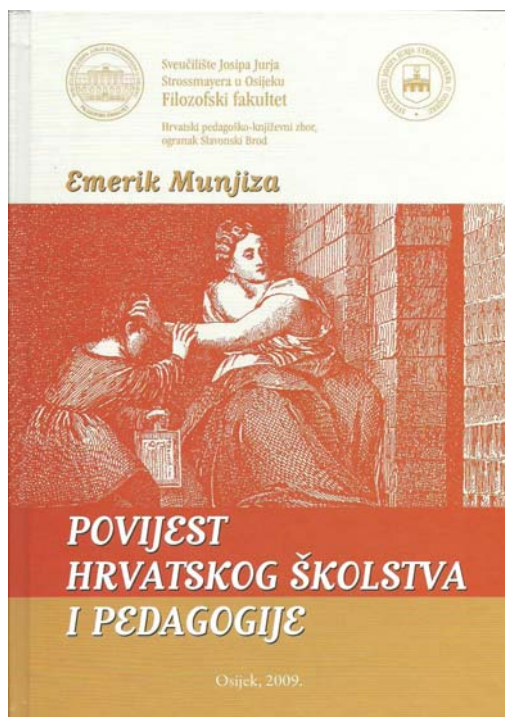


Emerik Munjiza,
POVIJEST HRVATSKOG ŠKOLSTVA I PEDAGOGIJE,
Filozofski fakultet Osijek
i HPKZ Slavonski Brod, Osijek 2009., 289 str.



Emerik Munjiza profesor je Opće povijesti pedagogije, Povijesti hrvatskog školstva i pedagogije, Metodike rada pedagoga i Osnova pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Osijeku. Njegov znanstveni rad usmjeren je na područje povijesti hrvatskog školstva i pedagogije i na područje radnog odgoja.

Autor je predavač dvaju kolegija unutar povijesti pedagogije i uočava nedostatak udžbeničke literature koja bi sveobuhvatno objedinila područje nacionalne povijesti pedagogije za koju možemo tvrditi da do danas nije imala cjeloviti udžbenik. Dostupna literatura iz ovog područja parcijalno prikazuje sadržaje koji su potrebni za realizaciju

suvremene nastave ovog kolegija, a za poneku dostupnu literaturu može se reći da je već i sama datumski poprimila povijesne karakteristike (Cuvaj, 1910.–1913.; Franković 1958. te Ogrizovićevi prilozi iz 1989. godine).

Knjiga Emerika Munjize *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije* udžbenik je predviđen za korištenje u nastavi Nacionalne povijesti pedagogije. Njezina forma i način izbora građe ima za cilj znanstveno, stručno, metodički i na suvremen način približiti povijesne sadržaje polaznicima visokoškolskog obrazovanja, a nastavnicima kroz vježbe i zadatke biti inspiracija i poticaj za osmišljavanje njihovog rada.

Udžbenik je sastavljen od pet dijelova. Prvi dio daje informacije povijesnog pristupa metodologiji pedagogije. Drugi dio obuhvaća povijest školstva, dok se u trećem dijelu daje pregled razvoja pedagogijskih ideja na hrvatskom prostoru. Četvrti dio posvećen je istaknutim hrvatskim pedagogima, dok se peti dio sastoji od popisa literature, pojmovnika, popisa slika i tablica, kazala imena i kazala pojmova.

Udžbenik je strukturiran tako da uvodnim dijelom potakne na razmišljanje o karakteristikama vremena i društveno-gospodarskih prilika u kojima su se pojedine ideje pojavljivale, zatim slijedi osnovni tekst na kraju kojega se nalazi rezime i zadaće za

samostalan rad. Unutar 289 stranica udžbenika nalaze se i crteži te mnogobrojne preuzete fotografije, kao i zemljopisne i povijesne karte te preslici iz različitih školskih dokumenata koji obogaćuju ovu građu, daju joj značaj i vjerodostojnost vremena, a čitatelju približavaju i čine pročitano razumljivijim.

U prvom dijelu daje se kraći osvrt na Uvod u metodologiju istraživanja u području povijesti pedagogije. Autor obrazlaže specifičnost metodologije povijesti pedagogije za koju smatra da ju je potrebno u budućnosti temeljitije obraditi kroz novo znanstveno djelo. Ovaj dio ukratko prikazuje proces znanstvene spoznaje i model funkcije istraživačkog pitanja te predlaže moguće načine korištenja kritičkog aparata, izvora i referentne literature.

U drugom dijelu izložena je povijest školstva kroz sedam poglavlja. Prva tri poglavlja obuhvaćaju povijest obveznog školovanja, danas poznatog pod nazivom osnovno školstvo. Četvrto poglavlje daje pregled razvitka srednjeg školstva, dok je više i visoko školstvo izloženo u petom poglavlju. Kroz šesto poglavlje želio se prikazati povijesni odnos privatnog, alternativnog i autonomnog školstva, dok sedmo poglavlje daje kraći prikaz obilježja društvene klime u kojoj se neka od nabrojanih razina školovanja kroz povijest pojavljuje.

Drugi dio obuhvaća razdoblje od devetog stoljeća i ukazuje na poteškoće zbog velikih razlika u odnosu na teritorijalnu veličinu, političku organizaciju i stupanj samostalnosti Hrvatske. Zabilježeno je da su naši pradjedovi od monaha Hrabrog priopćavali svoje misli crtajući i režući znakove u

drvetu. Od tog doba pa kroz vrijeme snažnog utjecaja kršćanstva i prvih početaka suparništva latinskog i slavenskog jezika započinje prijelaz iz početnog obrazovanja u institucionalno školsko, koje se uglavnom odvija unutar raznih muških i ženskih crkvenih redova. Početci institucionalnog obrazovanja kod Hrvata se vežu uz 852. godinu i kneza Trpimira te djelovanje benediktinskog samostana. Od toga vremena obrazovanje se započinje odvijati kroz župne, katedralne i samostanske škole, dok država svoje djelovanje na ovom području započinje otvaranjem gradskih, općinskih i gramatičkih škola.

Prvim zakonskim regulativama započinje sustavno praćenje školskog života i rada na prostorima Hrvatske, a ono se bilježi od 1774. g. pojavom J. I. Felbilgera koji je svoju školsku reformu obznanio u Općem školskom redu.

Srednje školstvo koje je izrazito društveno - humanistički orijentirano svoje početke bilježi u samostanima pavlina i isusovaca. Preuzimanjem organizacije srednjeg školstva država se orijentira na opće obrazovni karakter srednjih škola. Ovaj dualizam opće obrazovanosti i praktičnog karaktera srednje škole koja obrazuje za rad traje sve do danas, uz povremene pokušaje njihova pomirenja otvaranjem tzv. jedinstvenih srednjih škola 80-ih godina dvadesetog stoljeća.

Visoko školstvo u Hrvatskoj ilustrirano je kroz razvitak sveučilišnih ideja u okrilju katoličke crkve u početku dominikanskog reda, a zatim i ostalih crkvenih redova, kao i praćenjem razvitka studiranja sve do Bolonjskog procesa.

Početno privatno školstvo u početku se nije bitno razlikovalo od državnih javnih škola i imalo je vertikalnu prohodnost te je bilo uređeno školskim propisima i zakonima. I u današnje vrijeme djeluju neke škole alternativnog tipa koje imaju obilježje privatnog karaktera.

Za što uspješnije školsko djelovanje potrebna je i sustavna briga društvenog okruženja koje podupire i potpomaže školska nastojanja. Uz snažno djelovanje političkih i gospodarskih prilika u okruženju, znanstveno-tehnoloških inovacija i pronalazaka, autor naglašava i veliki utjecaj stručnih i staleških udruga hrvatskih učitelja te poticajnu izdavačku djelatnost. Od staleških udruga spominje se najstarija Učiteljska zadruha iz 1865. godine utemeljitelja Ivana Filipovića te Hrvatsko-slavonska učiteljska zajednica osnivača Franje Klaića iz 1869. godine. Tekst naglašava i težak položaj učiteljica kao i pokušaje njihovog djelovanja kroz strukovne udruge. Tijekom pedagoške povijesti značajnu ulogu na kretanja u hrvatskom školstvu imaju Opće hrvatske učiteljske skupštine (Zagreb, 1871.; Petrinja, 1874.; Osijek, 1878.). Naglašava se da je najznačajnija strukovna učiteljska udruga osnovana 1871. godine pod imenom Hrvatski pedagoško-književni zbor, koja djeluje i kao izdavač pedagoške literature, priručnika i pedagoške periodike s najstarijim pedagoškim časopisom *Napredak*, koji izlazi od 1859. godine do danas.

U trećem dijelu izložene su početne odgojne misli temeljene pretežito na iskustvenim i životno provjerenim odgojnim vrijednostima, a podupirane narodnom tradicijom kroz junačke i obredne pjesme, poslovice, mudre

izreke, priču i obiteljsku tradiciju. Iz prepoznatih prakticiranih društvenih vrijednosti izdvajaju se, opisuju i propisuju poželjne moralne i za opstanak društva potrebne vrijednosti koje poprimaju oblike zakonitosti.

Razvoj pedagojskih ideja prikazan je kroz četiri cjeline u kojima se analiziraju prve misli o odgoju u hrvatskom školstvu, zatim se mišljenja naših pedagoga prikazuju u kontekstu utemeljenja pedagogije kao autonomne znanosti, dok se u trećem dijelu ilustrira pedagojski pluralizam između dva svjetska rata, i u četvrtom se poglavlju ukratko iznose pogledi na suvremenu pedagojsku znanost.

Iz mnoštva učitelja i odgojnih djelatnika koji su zaslužni, kako doprinosom na praktičnom polju pedagogije, tako i osoba koje su pokušale artikulirati i prva teorijska promatranja pedagojskih ideja, za ovaj je rad izdvojen 31 pedagog. Rad nije imao pretenziju nabrojati sva imena i sve osobe koje su se tijekom hrvatske povijesti u bilo kojem od navedenih područja kraće ili duže pojavljivali, već on prati nastavni plan i program u kojemu treba studentima dati informacije o imenima onih pedagoga koji su važni u teorijskom osmišljavanju i uobličavanju cjelovitih pedagoških ideja hrvatskog školstva.

Slabljenjem crkvene dominacije na području školstva, a time i odgoja, dolazi do potrage za novim nositeljima društvenih vrijednosti koji su prepoznati u građanskom ozračju. Ubrzo se prepoznaje potreba promjene tadašnjih pozicija odgajanja discipliniranjem uz pomoć autoriteta i straha te uz represivne odgojne mjere koje autor pojedinačno opisuje.

Autonomija pedagogije kao znanstvene discipline u Hrvatskoj obilježena je pojavom prvih udžbenika pedagoške skupine predmeta didaktike *Didactica generalis*, metodike *Didactica specialis* i pedagogije *Znanosti odhranjivanja*. Ova djela tiskana u Budimu 1849. godine prokrčila su put kasnijim udžbenicima (Ilijašević, 1850.; Novotny, 1867.; Basariček, 1876.; Štiglić, 1889.; Turić, 1906.) tiskanim u Hrvatskoj i na hrvatskom jeziku.

Pred kraj udžbenika koji prikazujemo, autor se posvećuje suvremenim školskim pitanjima, a to su pedagoški pluralizam i položaj pedagogije, koji prethode demokratskim promjenama (etastička pedagogija i pedagogija samoupravnog socijalizma).

Značajni hrvatski pedagozi prikazani su ukratko u četvrtom poglavlju kronološkim redom prema godinama rođenja. Vrlo kratko se iznose životopisi 31 pedagoga, od Augustina Kažotića rođenog 1260., do Petra Šimleše rođenog 1910. godine, koji prema autorovu mišljenju imaju zasluženo mjesto u povijesti pedagogije. Autor se u uvodnom dijelu unaprijed ogradio od slabosti i opasnosti koje posjeduju bibliografski pregledi u kojima postoji mogućnost nenavođenja svih imena kao i biografskih podataka koji su se pojavljivali u hrvatskoj povijesti pedagogije. Temeljni kriterij za izbor navedenih pedagoga koji se

nalaze u ovom udžbeniku bila je originalnost njihovih pedagoških ideja koje su bile teorijski zastupane ili praktično primjenjivane, s iznimkom Ivana Filipovića kojemu se pripisuju zasluge na staleškom i stručnom organiziranju hrvatskog učiteljstva.

Bogatstvo ovoga udžbenika reflektira se u njegovoj pedagoško – didaktičkoj orijentiranosti u kojoj se nastava povijesti ne zasniva samo na činjenicama, kronološkom nabranjanju godina i ličnosti vezanih uz pojedine godine, nego se autor odlučio povijesne spoznaje obogatiti i ilustrirati kroz veliki broj preuzetih ili osobno izrađenih shematskih prikaza. Zatim su tu ilustracije povijesnih i zemljopisnih karata, crteža, tlocrta školskih zgrada, sportske dvorane itd. Udžbenik sadrži i mnoge fotografije kao vjerne dokumente i practice povijesnih zbivanja, preslike pojedinih povijesnih dokumenata, naslovnice časopisa i knjiga. Iz 19 tablica čitatelji će moći samostalno analizirati doći do usporednih pokazatelja i pratiti razvitak pojedinih povijesnih pedagoških fenomena.

Ovaj sveučilišni udžbenik od velike je vrijednosti za nastavu studija Pedagogije, ali i svim onim osobama koje se žele upoznati s hrvatskim povijesnim činjenicama na kojima se temelje i moraju graditi budući suvremeni pogledi i nove pedagoške ideje u hrvatskoj pedagoškoj znanosti.

Dr. sc. Mirko Lukaš, viši asistent
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku

Međunarodni znanstveni skup
Nomadi margine,
24. ožujka 2010., Budimpešta

U organizaciji Katedre za slavističku filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Eötvös Loránd u Budimpešti i Hrvatske samouprave II. okruga Budimpešte održan je 24. ožujka 2010. u Budimpešti međunarodni znanstveni skup pod nazivom *Nomadi margine*. Prema riječima dr. sc. Istvána Lukácsa koji je otvorio skup, ovo je samo jedan u nizu međunarodnih skupova koji se održavaju pod pokroviteljstvom Hrvatske samouprave II. okruga Budimpešte, a velik odaziv izlagača i šire javnosti govori o velikom zanimanju za hrvatsko-mađarske teme.

Naziv skupa *Nomadi margine* ukazuje na potrebu istraživanja marginaliziranih pojedinaca, izričaja i kultura. Nadalje, namjera organizatora skupa bila je razmotriti umjetničku ili znanstvenu djelatnost manje poznatih, zaboravljenih autora ili znanstvenika u Hrvatskoj ili Mađarskoj, predstaviti zaboravljena umjetnička ili znanstvena djela, marginalne pojave u književnosti, jeziku, povijesti, narodnoj kulturi, opisati međuprostor kao plodno tlo jezičnih, književnih, povijesnih i kulturnih zbivanja, ukazati na duhovnu isprepletenost na kulturnim prostorima margine, odnosno pružiti margini centralno mjesto. Zbog širine tematike koju su organizatori skupa ponudili, zastupljeni su bili izlagači iz svih područja humanističkih znanosti.

Rad skupa započeo je prezentacijom *Rječnika pomurskih Hrvata* od strane njegovih autora, akademika Istvána Nyomárkayja i dr. sc. Đure Blažeke koji je govorio o kajkavštini te pritom

naglasio kako smo svjedoci odumiranja pojedinih kajkavskih leksema. Profesor Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dr. sc. Marko Samardžija, pružio je zanimljiv i jezgrovit ogled jednog zaboravljenog prijedloga za reformu hrvatskog pravopisa popravivši izlaganje primjerima, ali i kratkom jezičnom vježbom u uručku. *Arhaične molitve mađarskih Hrvata* izlaganje je Šandora Horvata koji je naglašavao potrebu da arhaične molitve budu označene kao poseban žanr, dok je *Mala mađarsko-hrvatska jezična imagologija* Orsolye Szentesi Žagar ponudila uvid u učenje mađarskog jezika kao stranog na odsjeku za hungarologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu kao i problematiku s kojom se studenti hungarologije susreću. Branka Brlenić-Vujić analizirala je avangardu u Hrvatskoj i Mađarskoj, a Dinko Šokčević historiografsku djelatnost Josipa Gujaša Džuretine. Predstavnici Katedre za slavističku filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Eötvös Loránd u Budimpešti Odsjeka za kroatistiku u Budimpešti, István Lukács i István Vig, pružili su novi pogled na hrvatski jezik i književnost i to dr.sc. Lukács izlaganjem pod naslovom: *Jezična subverzija kao prag post-moderne? (Ludističko-znanstveni eksperiment)*, a dr.sc. István Vig izlaganjem o partikulama. Nakon uvodnih predavanja, uslijedio je rad u sekcijama.

Sekcija za jezik

Izlaganja u sekciji za jezik ponudila su razmatranja o jezičnim vezama dviju

zemalja što je bilo vidljivo u izlaganju Timee Bockovac: *Vulgarizmi u hrvatskom i mađarskom jeziku nekad i danas*. Uslijedilo je izlaganje Tatjane Pišković: *Rubna područja rodne kolebljivosti u hrvatskome jeziku* i Ivana Markovića - *Hrvatski dvandva*. Marija Kanižai ispitala je jezično preklapanje u Prekomurskoj kajkavskoj mikroregiji s temom *Muška osobna ime na u pomurskoj kajkavskoj mikroregiji od 1891. do 1900. godine* dok je izlaganje studenta Elóda Dudása govorilo o mađarskim jezičnim utjecajima u Prekomurskoj pjesmarici.

Sekcija za književnost

Interes izlagača u navedenoj sekciji obuhvaćao je tematiku iz područja hrvatske i mađarske književnosti. Jolán Mann s Katedre za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održala je izlaganje na temu: *Enver Čolaković - prevoditelj mađarske književnosti i prešućeni pisac*, dok je Tina Varga Oswald ponudila uvid u hrvatsku i mađarsku avangardu. Uspoređivanjem dviju književnosti nastavila je Orsolya Kálec-Simon svojim radom pod naslovom *Vlast, fantastika i utopija: dodirne točke hrvatske i mađarske fantastične književnosti u 20. stoljeću*. Petar Vuković dao je svoj prilog dijalektalnom pjesništvu bačkih Bunjevaca. István Ladányi bavio se manje poznatim hrvatskim devetnaestostoljetnim književnikom rođenom u Apatinu, Ervinom Šinkom, Krešimir Šimić funderalnim pjesništvom Mavra Vetra-

novića; Tatjana Ileš Antigonom iz Dežmanove, Mirta Bijuković Maršić izgubljenima na margini, dok je Anđelka Tutek govorila o Julijani Kreposnoj na gradišćansko-hrvatskoj pozornici.

Sekcija za kulturu i duhovne veze

Raznovrsnost tema prevladavala je i u sekciji za kulturu i duhovne veze, gdje se pod predsjedanjem Šandora Horvata nakon svakog izlaganja vodila konstruktivna diskusija. Katja Bakija održala je svoje izlaganje o Marku Brueroviću (Marc Bruere Desrivaux), pjesniku i diplomatu, Anđelko Mrkonjić, predavač na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, govorio je o požeškom književniku Ivanu Mesneru koji je zbog svoje prerane smrti zaboravljen i postavljen na marginu. O hrvatskom izdavaštvu u Baji govorio je Mario Berečić. Povijesnim temama bavili su se Tomislav Krekić i Aleksandra Đurić. Krekić je govorio o preporodnim pokušajima bačkih Hrvata dok je Aleksandra Đurić izlagala o duhovnim i kulturnim vezama u 16. stoljeću te u svom radu pod nazivom *Trubarovi imaginarni čitatelji – problem književne posvete u protestantskoj literaturi 16. stoljeća* pokazala kako književni izvori mogu biti izvorište historiografskih podataka. Naposljetku je Nikola Tutek izlagao o još jednom, prema njegovom mišljenju, marginaliziranom hrvatskom književniku iz Mađarske, Antunu Karagiću.

Aleksandra Đurić

Sveučilište Eötvös Loránd u Budimpešti
Filozofski fakultet, Katedra za slavističku filologiju
(ELTE Szláv Intézet, Budapest, Múzeum krt. 4/D)